

ОБЩАТА СЕЛСКОСТОПАНСКА ПОЛИТИКА НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ СЛЕД 2020 Г. – НОВОСТИ И ОЧАКВАНИЯ ЗА ФЕРМЕРИТЕ

Петя Брънзова¹, Институт за икономически изследвания, БАН

Резюме

Общата селскостопанска политика (ОСП) на Европейския съюз (ЕС) претърпя редица реформи, за да бъде в състояние да отговаря на всички предизвикателства, пред които се изправя европейското земеделие. Последната голяма промяна в ОСП на ЕС бе осъществена през 2013 г., когато за основна цел беше посочено устойчивото и екологичното развитие на сектора. Целта на статията е да се очертаят очакваните новости, пред които ще се изправят европейските фермери в новия програмен период 2021 – 2027 г. Представени са и се коментират законовите рамки на новата ОСП и очакваните ефекти от тях върху европейското земеделие.

Ключови думи: *Обща селскостопанска политика; европейско земеделие.*

THE COMMON AGRICULTURAL POLICY OF THE EUROPEAN UNION AFTER 2020 - NOVELTIES AND EXPECTATIONS FOR FARMERS

Petia Branzova², Economic Research Institute at the Bulgarian Academy of Sciences

Abstract

The Common Agricultural Policy (CAP) of the European Union (EU) has undergone a number of reforms to be able to meet all the challenges facing European agriculture. For the last time, the EU's CAP underwent a major change in 2013 when the sustainable and environmentally friendly development of the sector was identified as a key objective. The aim of the report is to outline the expected novelties that European farmers will face in the new programming period 2021-2027. The legislative frameworks of the new CAP and their expected effects on European agriculture are presented.

Keywords: *Common Agricultural Policy; european agriculture.*

¹ Петя Брънзова е главен асистент в Институт за икономически изследвания при Българската академия на науките от 2019 г., където работи от 2013 г. През 2014г. защитава дисертационен труд в УНСС на тема "Икономически въздействия на климатичните промени върху българското земеделие в Югоизточен район за планиране". Основни ѝ научни интереси са в областта на влиянието на климатичните промени, биоизделие, биоизделие, биоизделие, ОСП на ЕС, аграрни политики, биоизделие, кръгова икономика, зелена икономика.

² Petya Branzova works at the Economic Research Institute at the Bulgarian Academy of Sciences since 2013 and she is an Assistant Professor since 2019. In 2014, she defends a dissertation at the University of National and World Economy on the topic "Economic impacts of climate change on Bulgarian agriculture in the Southeastern-planning region". Her main research interests are in the field of climate change impact, bio-agriculture, bio-production, EU CAP, agrarian policies, bio-economy, circular economy, green economy.

Общата селскостопанска политика на Европейския съюз (ОСП на ЕС) е предмет на нов дебат след 2020 г. Актуалното развитие е част от процеса на последователна еволюция и периодични, радикални трансформации на ОСП от създаването му през 1957 г. Резултатът от сегашното разискване относно формата на новата ОСП е предложение на Европейската комисия (ЕК), представено на 1 юни 2018 г. (COM, 2018a), което определя формите и обхвата на подкрепата за селското стопанство на ЕС след 2020 г.

Като цяло ОСП на ЕС, предложена след 2020 г., до голяма степен е продължение на селскостопанската политика на ЕС от предишния програмен период. Това изявление се отнася конкретно до факта, че неизменната основна цел на ОСП е да подкрепи селскостопанския доход и да обхване селскостопанския сектор и селските райони със селскостопанска политика. Както и преди, поне в декларативен смисъл, ОСП трябва да се основава на трите основни принципа, заложи в Договора от Рим от 1957 г.: единен пазар (равно третиране на производителите във всички държави – членки на Общността), предпочитание (продуктите с произход от държавите – членки на Общността, имат предимство пред вносните продукти) и солидарност (главно по смисъла на солидарния дял на всяка държава членка при финансирането на ОСП).

В проучванията на ЕК относно селскостопанската политика на ЕС има ясни препратки към разпоредбите на Договора от Рим и това, което се подчертава по отношение на основата на икономиката на ЕС в храните, е необходимостта да се поддържа добре функциониращата „вътрешна политика“, пазар на селскостопански продукти и храни (COM, 2017). С реформирането на ОСП и същевременно с оглед на нарастващото вътрешно напрежение между държавите членки поради различията в интересите, различните възгледи за селскостопанската политика и външния натиск може да има някакво съмнение относно степента, до която тези принципи ще продължат да се прилагат. Поради това изглежда, че след 2020 г. ОСП няма да бъде радикално променена по отношение на същността и основните инструменти, но измененията, представени в предложението на ЕК, надхвърлят нормалните корекции, направени във времето, и икономическите промени във функционирането на селскостопанския сектор. Предложението за регламент на Европейския парламент и на Съвета (COM, 2018) включва два вида новаторски решения:

- Отчитане на новите предизвикателства към селското стопанство и селскостопанската политика във връзка с изменението на климата, както и отчитане на съществуващото разнообразие от екологични и социално-икономически условия в държавите членки. Това е особено важно, тъй като универсалният характер на съществуващата ОСП не може да бъде еднакво приспособен към решаването на специфични проблеми на селското стопанство и селските райони в отделните страни от ЕС. Намаляващата ефективност на универсалните инструменти е резултат от разширяването на Европейския съюз със страни, чиито екологични и социално-икономически условия са напълно различни от тези в първоначалните петнадесет страни, и от разнообразните нужди и очаквания към ОСП в отделните региони на Съюза.

- Голяма промяна в отношенията между Европейската комисия и държавите членки в процеса на създаването на подробни решения за селскостопанската политика, както и прилагането на целите, отчитането и финансирането на ОСП.

Иновативните решения, предложени от Европейската комисия, налагат на държавите членки редица нови задължения. Те водят до важни предизвикателства, произтичащи както от необходимостта да се определят национални стратегии, така и от необходимостта от въвеждане, прилагане и контрол на техническите решения.

В статията се разглеждат ключовите последици за България, произтичащи от новия модел на функциониране на ОСП след 2020 г. и се определят най-съществените – според автора, предизвикателства за политиките и за целия селскостопански сектор.

РАЗВИТИЕ НА ЦЕЛИТЕ НА ОСП

Развитието на ОСП на ЕС е белязано от реформи, като всяка от тях води до изменения в основните ѝ цели. Това се дължи главно на промени в макроикономическата среда на аграрния сектор, засягащи всички нейни основни фактори – социална, технологична, икономическа и политическа. Отношенията между промените в икономическата среда и изменението на целите и инструментите на ОСП заслужават отделен анализ. Това излиза извън рамката на тази статия и по този начин само накратко ще се разгледа изложеното по-горе.

Икономически фактори

Системното силно повишаване на производителността на производствените фактори е една от причините, поради които аграрната политика спря да стимулира растежа на селскостопанското производство, както беше в първоначалния период, а в някои периоди на прекомерното снабдяване с храни производството дори беше намалено. Най-важните аспекти на селскостопанската политика включват също и поддържането на прилично равнище на селскостопанските доходи и стремеж за намаляване на диверсификацията, което винаги е основна цел на ОСП. Формулирането на целите на ОСП все повече се определя от факторите, свързани с риска в селскостопанското производство.

Технологични фактори

Техническият прогрес е допринесъл за последователното повишаване на производителността в селското стопанство, но е породил и нежелани ефекти, като драстично намаляване на търсенето на селскостопански труд и неблагоприятно въздействие върху околната среда. Това беше важно съображение при формулирането на целите на ОСП в социалните и екологичните области.

Политически фактори

Политическите условия в ЕС, формирани до голяма степен от необходимостта от консенсус по ключови въпроси във връзка с разнообразните интереси на държавите членки, както и от външния натиск, постоянно влияят върху определянето на целите и

формата на ОСП. Преди всичко е важно да се подчертае значението на политическите въздействия, свързани с преговорите по ГАТТ (Общо споразумение за тарифите и търговията), последвани от преговорите в рамките на СТО (Световна търговска организация) или двустранните отношения между Европейския съюз и САЩ.

Социални фактори

Социалният компонент на макроикономическата среда се развива значително във времето, като упражнява все по-нарастващо въздействие върху формата на ОСП. Това се отнася както за социалния и икономическия статус на земеделското население в контекста на промените в самото селско стопанство и в селските райони, така и за променящите се очаквания на потребителите на храни и данъкоплатците. Следователно процесът на формулиране на целите на ОСП беше засегнат от различни сили и резултатът от тях определи формата на изменение на нейните цели и инструменти.

НОВ МОДЕЛ НА ЕВРОПЕЙСКАТА СЕЛСКОСТОПАНСКА ПОЛИТИКА СЛЕД 2020 г.

С изменението на целите на ОСП Европейската комисия предложи нова схема за прилагане на селскостопанската политика, определена като „нов модел на предоставяне“ (Hogan, 2018). Същността на този модел е, че всяка държава – членка на ЕС, оформя индивидуализирана селскостопанска политика, отчитаща особеностите на селскостопанския си сектор и икономическите и екологичните условия на функционирането ѝ, като същевременно следва основните правила на ОСП и е отговорна за прилагането им. Така това, което все още е приложимо, са правилата на Договора от Рим и общите цели на ОСП, формулирани на равнище ЕС, има и „централен“ бюджет на ОСП. Въпреки това държавите членки ще имат повече свобода при определянето на националните цели и избора на инструменти за селскостопанска политика за изпълнението им. Тези цели и инструменти трябва да бъдат представени и одобрени от Европейската комисия. Държавите членки обаче носят пълна отговорност за постигането на установените резултати и това определя мащаба на финансиране на дейностите, изпълнявани от централния бюджет на ОСП.

Според предложението на Комисията ключова новост в модела на ОСП е, че същността на нейното осъществяване е постигането на определените цели, а не спазването на приетите ограничения (например кръстосано спазване). С това се променя обхватът на отговорността на ЕК и държавите членки за отделните етапи на програмиране и прилагане на всяка от националните политики.

Първоначалното намерение за въвеждането на тази институционална промяна е да се запази европейската добавена стойност и да се осигурят условия за функционирането на вътрешния пазар на селскостопански продукти, като се вземе решение за методите на намеса от страна на държавите членки, но не и изолирано една от друга (както е досега, но в рамките на структуриран процес, чийто краен резултат е общностната програма за действие, състояща се от 27 национални стратегически плана на ОСП). В новия модел Европейската комисия следва да формулира общи и специфични цели на

ОСП, приложими в целия Европейски съюз, да установи набор от показатели за измерване на степента на постигане на тези цели и набор от инструменти за селскостопанска политика, които да се прилагат в държавите членки. От друга страна, държавите членки създават свои собствени стратегически планове, чието изпълнение трябва да бъде свързано с изпълнението на специфичните цели на ОСП. Разработването на тези планове определя получаването на финансова подкрепа от Европейския съюз както от Европейския фонд за гарантиране на земеделието (първи стълб), така и от Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони (втори стълб).

Стратегическият план е документ, изготвен от всяка държава членка, съдържащ стратегия за намеса в селското стопанство и селските райони в съответната страна. Неговата същност е да приеме измерими цели, чието изпълнение се оценява въз основа на показателите за продукция, резултат и въздействие, избрани от общностния набор от показатели.

Исходните показатели се отнасят до резултатите от индивидуалните интервенции, наречени в регламента „резултати“. Като примерни показатели за резултатите можем да споменем: брой бенефициери или ИЗП, покрити от подкрепа по всеки инструмент. Показателите за резултатите се отнасят до специфичните цели, съдържащи се в стратегическия план, и се използват за наблюдение на изпълнението на основните етапи и крайните ефекти от изпълнението на плана. Те могат да включват показатели, като например дела на стопанствата, използващи инструменти за управление на риска, или дела на ИЗП, покрити от подпомагане на доходите и подлежащи на условност.

Показателите за въздействие се прилагат в контекста на общите и специфичните цели на цялата ОСП (СОМ, 2018а, чл. 5 и 6) – например промени в паритета на доходите на земеделските стопани, равнището на емисиите на парникови газове от селското стопанство, биологичното производство, съдържанието на вещества в почвата. Благодарение на въведените индикатори, методи за наблюдение и зависимост на плащанията на средствата се постига изпълнение на индивидуалните цели.

Новият модел на ОСП се определя като „базиран на резултатите“. В съответствие с приетите цели държавите членки могат да избират видовете и инструментите за намеса, изложени в регламента на Комисията и на Европейския парламент (СОМ, 2018а), които по принцип отговарят на съществуващите решения по първи и втори стълб на ОСП, т.е.:

- Директни плащания, включително отделени от производството и свързани с производството (например субсидии за бобови растения, протеинови култури, хмел или млечни крави и говеда за месо), съгласно чл. 14 (СОМ, 2018а);

- Плащания, свързани с развитието на селските райони, съгласно чл. 64 (СОМ, 2018а).

Идентифицирането на нуждите на дадена държава членка следва да произтича от проучванията и анализите, които са задължителна част (основа) на всеки план (СОМ, 2018а, чл. 95).

Стратегическият план на ОСП се изготвя за периода от 1 януари 2021 г. до 31 декември 2027 г. за всяка държава членка „по отношение на цялата му територия“ (СОМ, 2018а,

чл. 93). Възможно е да се разграничат елементи от стратегическия план на регионално ниво, но те трябва да бъдат интегрирани в стратегическия план на страната, който след това се представя и съгласува с Европейската комисия. Стратегическите планове ще бъдат обект на преговори с Европейската комисия, както и регионалните и националните програми за развитие на селските райони бяха договорени и одобрени в миналото. В новия модел на ОСП Европейската комисия ще одобри 27-те национални стратегически плана, а не десетки различни документи както преди. Например в бюджетната перспектива за периода 2007 – 2013 г. Европейската комисия обяви 26 схеми за пряко подпомагане и е съгласувала с държавите членки 118 плана за развитие на селските райони и 65 секторни стратегии.

Задачата за изготвяне и прилагане на стратегически планове е отговорност на държавите членки и Европейската комисия поема ролята на защитник на принципите на ОСП, като общностния характер на политиката, създаването на европейска добавена стойност, зачитането на принципите на равно третиране на всички земеделски стопани в ЕС или постигането на целите на ЕС в областта на климата и енергетиката.

На държавите членки се предоставя значителна свобода при оформянето на индивидуализиран стратегически план, който отчита конкретните обстоятелства и нужди. Съществено средство за създаване на подкрепа, съобразена с нуждите, е въвеждането на възможност за прехвърляне на бюджетните средства между първия и втория стълб в диапазона $\pm 15\%$ от финансовите ресурси (COM, 2018a, чл. 90). Този трансфер може да се осъществи във всяка посока. Освен това прехвърлянето на средства от първия към втория стълб може да бъде увеличено с 15 процентни пункта (п.п.) те се използват за екологични и климатични интервенции и с 2 процентни пункта, при условие че са предназначени за подпомагане на привличането на млади фермери.

Европейската комисия определя набор от условия за предоставяне на подкрепа от бюджета на ОСП, които трябва да бъдат напълно спазени. Те са посочени подробно в предложението за регламент. По-долу са представени примерните, най-важни ограничения:

- Предполага се, че най-малко 30% от средствата във всеки стратегически план следва да бъдат разпределени за интервенции, насочени към постигане на екологичните и климатичните цели (COM 2018a за ЕФГЗ и за ЕЗФРСР). Предвид натиска от страна на неправителствените организации (ЕЕВ, 2018) се очаква изпълнението в отделните страни да бъде по-високо от определеното, което ще позволи да се постигнат разходите за тези цели на ниво от 40% от бюджета (COM, 2018c).

- Друго ограничение, наложено на държавите членки, е задължението да се намалят преките плащания към най-големите бенефициенти. Според предложението на Европейската комисия, намалението би покрило размера на преките плащания, ако след приспадане на разходите за платена работна ръка и прогнозните разходи за неплатен труд, тази сума надхвърли 60 хиляди евро на стопанство. Предлага се диференцирана скала на плащанията: от намаление от 25% в случай на суми, които не надвишават 75 000 евро, до дори 100% след превишаване на сумата от 100 000 евро (COM, 2018a, чл. 15). Средствата, получени от намаляването на плащанията, могат да бъдат прехвърлени

към мерки, финансирани по втория стълб, с изключение на посочените по-горе ограничения.

- Предварително приложимите изисквания по отношение на преките плащания за насърчаване изпълнението на екологичните цели бяха разширени с въвеждането на „условност“ при директните плащания.

За разлика от действащото законодателство, според което неспазването на някои изисквания може да доведе до загуба на около 30% от преките плащания за едно стопанство, новото решение прави получаването на подкрепа при спазване на „основните екологични, климатични промени, стандартите в областта на общественото здраве, здравето на животните, здравето на растенията и хуманното отношение към животните“ (СОМ, 2018а, 22). В случай на неспазване на стандартите се предвиждат санкции, вариращи от няколко процента до целия размер на дължимите директни плащания.

В допълнение към условията Европейската комисия предложи стимули за действие в областта на околната среда и климата, надхвърлящи основните стандарти, които ще бъдат финансирани от първия стълб на ОСП. Те са включени в новия инструмент на ОСП, т.нар. *екосхеми* (СОМ, 2018а, чл. 28). Обхватът на интервенциите при този инструмент е подобен на този на агроекологичните програми, които се използват от години. Първата стъпка на ОСП е свързаният с нея режим за сѣтълмент на екологични плащания в годишните кампании. Новият механизъм създава повече възможности за държавите членки. Като запазва съществуващия механизъм за подпомагане на програмите за агроекология и климат, той създава възможност за двоен подход, при който от първия стълб могат да бъдат финансирани по-прости мерки (в по-малка степен отвъд общоприложимите екологични разпоредби за сметка на намаляването на директните плащания), докато по-амбициозните мерки, финансирани от ресурсите на ПРСР, ще бъдат изпълнени по втория стълб.

ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВАТА НА НОВАТА ОСП

Начевайки дискусията относно формата на бъдещата ОСП след 2020 г., трябва да очертаем контекста – в смисъл на ключови условия, определящи както целите на реформираната ОСП, така и приложимите инструменти, които на равнище стратегически план ще се определят във всяка държава членка. Този контекст се състои главно от:

1. Изводи от анализа на ефективността на съществуващата система за подпомагане на земеделието в рамките на ОСП и оценка на потребностите на селското стопанство и селските райони в ЕС.

Съществуващата селскостопанска политика е сравнително ефективна за постигане на основните цели на ОСП особено по отношение на подкрепата и стабилизирането на селскостопанските доходи. Една от най-важните, приоритетни промени в съществуващата ОСП се отнася до по-голямото участие на селскостопанския сектор на държавите членки в постигането на целите, свързани с околната среда и климата, които водят до критични оценки на екологичните ефекти. Ето защо финансирането на

дейностите, обслужващи постигането на тези цели от двата стълба на ОСП, ще се запази. Както е предложено от регламента, задължителният дял на средствата, отпуснати за доброволни и задължителни екологични и климатични действия (напр. екосхеми, балансиране на биогенни елементи (N, P) в земеделските стопанства, агроклиматични и екологични програми), следва да достигне най-малко 30% от бюджета, определен за изпълнение на стратегическия план, както от първия, така и от втория стълб на ОСП.

Вторият стълб на ОСП осигурява средства за подпомагане на развитието на селските райони, което позволява финансирането на различни действия за повишаване на конкурентоспособността, подобряване на природната среда или постигане на социални цели. От друга страна, важна новост в предложената система е, че тя дава възможност за прехвърляне на средства между стълбовете, които ще бъдат определени от държавите членки в техните стратегически планове.

Нарастващите съмнения относно неравномерното разпределение на преките плащания станаха причина Европейската комисия да въведе допълнителни ограничения по отношение на съществуващите системи за подпомагане на селскостопанските доходи (Киречев [Kirechev], 2021). С оглед на нарастващата концентрация на земята плащанията се разпределят между земеделските производители почти по принципа на Парето. Подкрепата за групата на най-големите стопанства може да бъде оправдана от техния значителен дял в осъществяването на основната функция на селското стопанство, т.е. Новата селскостопанска политика все повече набляга на социалните и екологичните проблеми, които могат да оправдаят по-равномерно разпределената подкрепа за всички земеделски производители.

2. Външният натиск от страна на пазара и макроикономическа среда – особено в страните от ЕС, налагат повишаващи се изисквания за намаляване на вредното въздействие на икономиката върху околната среда, включително селското стопанство.

В продължение на десетилетия селскостопанската политика на ЕС налага допълнителни изисквания за намаляване на отрицателното въздействие върху околната среда, насочено, наред с другото, към намаляване на оттичането на биогенни елементи в подпочвените и повърхностните води (Керемидчиев, Шопов, Велкова, Кирилова [Keremidchiev, Shopov, Velkova, Kirilova], 2017), намаляване на ерозията и запазване на биологичното разнообразие (Тотев, Мочурова, Коцева-Тикова [Totev, Mochurova, Kotseva-Tikova], 2021). Селското стопанство е основен източник на емисии на парникови газове (ПГ). Емисиите на ПГ от селското стопанство се оценяват на 15% в световен мащаб и 10,3% в мащаб на ЕС.

Досега селскостопанският сектор не е бил обект на ограничения в този контекст, но може да се очаква, че следвайки разпоредбите на политиката в областта на климата, намаляване на емисиите на ПГ ще се изисква и от селското стопанство. Това, което трябва да се отбележи, е определен парадокс, свързан с отношенията между прекомерните емисии на ПГ и селскостопанската дейност. Смята се, че емисиите на ПГ имат въздействие върху изменението на климата, което особено силно и неблагоприятно засяга условията на селскостопанското производство. Това увеличава

рисковете за производството и доходите в селското стопанство, поради което финансовата подкрепа на селското стопанство трябва да продължи, а това може да доведе до увеличаване на емисиите на ПГ поради интензификацията на селскостопанското производство.

Друг вид натиск върху земеделието идва от пазарите на селскостопански продукти и храни и е резултат от нарастващата конкуренция. Нарастащата променливост на цените на хранителните пазари и появяващите се тенденции на „национализация“ на производството на храни представляват заплаха за поддържането на стабилни доходи за земеделските производители, които гарантират непрекъснатото функциониране на стопанствата и по този начин осигуряват продоволствена сигурност (Русчева, Грозданова [Ruscheva, Grozdanova], 2021).

Същевременно се наблюдават промени и в структурата на търсенето, свързана с повишаването на нивото на благосъстоянието на населението и нарастващите изисквания на все повече и повече осведомени потребители по отношение на качеството на доставяната храна, нейния произход и методите за производството ѝ. В комбинация с по-рестриктивните изисквания, приложими в Европейския съюз по отношение на природната среда, това може да означава необходимост от допълнителни входящи ресурси и увеличаване на разходите, които ограничават конкурентоспособността на селското стопанство на ЕС на световните пазари (Несторов [Nestorov], 2021). Посочените обстоятелства изискват необходимите корекции в селскостопанския сектор и преработката на храни по отношение на очакваната подкрепа за действия, насочени към реализиране на идеята за интелигентно селско стопанство и подобряване на качеството на храните.

Динамичното развитие на други отрасли на икономиката и нарастващата мобилност на населението в селските райони допринесоха за подобряване на ефективността на разпределението на работните ресурси и по този начин за ограничаване на тяхната наличност в селското стопанство (Harizanova-Bartos, Stoyanova, Harizanova-Metodieva, 2020) Това води до бързи инвестиционни процеси – особено при големите стопанства, и до намаляване на трудоемкостта на производството, както и до значително увеличаване на броя на наетите чужденци в селскостопанския сектор, предимно в градински ферми, където най-трудоемките процеси – събирането на плодове и зеленчуци, не могат да бъдат механизирани (Dimitrova, 2022). В тези сектори липсата на достатъчно трудови ресурси вече се превръща в проблем.

ОБОБЩЕНИЕ

Новият модел на ОСП след 2020 г. все още не е одобрен от Европейския парламент. Много е вероятно предложението на Европейската комисия да не бъде коренно променено. Като основна характеристика на новия модел на ОСП, в сравнение със съществуващите правила, може да се отбележи фактът, че отделните държави членки имат голяма свобода при оформянето на своите национални селскостопански политики, но запазвайки характера на ОСП. Индивидуализирането на формата на ОСП в

държавите членки може да се разглежда като едно от най-значимите постижения в предложението на Европейската комисия.

Що се отнася до същността на ОСП на ЕС, изглежда, че няма радикални промени. Основните цели на ОСП все още са в подкрепа на селскостопанските доходи, за повишаване на конкурентоспособността на селското стопанство в ЕС или за подкрепа на развитието на селските райони. От друга страна, най-важните промени от предложението на Европейската комисия следва преди всичко да включват:

- Нов модел за оформяне и прилагане на целите на ОСП чрез индивидуализиране (адаптиране към специфични условия) на националните политики и прехвърляне на отговорности за разработване на стратегически планове и тяхното прилагане в държавите членки;
- По-силен акцент върху екологичните цели и свързването на ОСП с политиката в областта на климата;
- Модифициране на съществуващите и добавяне на нови, специфични цели на ОСП;
- Възможност за прехвърляне на средства между стълбовете на ОСП.

В изложеното дотук са очертани най-важните въпроси, свързани с идентифицирането на основните последици и предизвикателства, произтичащи от новия модел за функционирането на ОСП на ЕС след 2020 г., което не изчерпва напълно сложността на засегнатата тема.

БИБЛИОГРАФИЯ

Керемидчиев, С., Шопов, Г., Велкова, Д., Кирилова, Я. (2017) Информационно осигуряване на картирането на екосистемните услуги, свързани с отнемането на вода и ползването ѝ за различни цели, в: Екосистемните услуги в България. Първи малки стъпки към големия скок за съхраняване на човечеството. ISBN: 978-954-90138-4-9 (за хартиеното издание); ISBN: 978- 954- 90138-6-3 (за електронното издание) [Keremidchiev, S., Shopov, G., Velkova, D., Kirilova, Ya. (2017) Informationsno osiguravane na kartiraneto na ekosistemnite uslugi, svarzani s otnemaneto na voda i polzvaneto ѝ za razlichni tseli, v: Ekosistemnite uslugi v Bulgaria. Parvi malki stapki kam golemia skok za sahranyavane na chovechestvoto. ISBN: 978-954-90138-4-9 (za hartienoto izdanie); ISBN: 978- 954- 90138-6-3 (za elektronnoto izdanie)].

Киречев, Д. (2021) Държавните помощи в българското земеделие. Иновативно развитие на аграрния бизнес и селските райони. Национална научна конференция с международно участие, ИК УНСС, София, 128 – 140 [Kirechev, D. (2021) Darzhavnite pomoshiti v balgarskoto zemedelie. Inovativno razvitie na agrarnia biznes i selskite rayoni. Natsionalna nauchna konferentsia s mezhdunarodno uchastie, IK UNSS, Sofia, 128 – 140].

Несторов, Н. (2021) Устойчивост на българския износ 2008 – 2019 г., Издателство на БАН „Проф. Марин Дринов“, София, ISBN 978-619-245-112-7 (за хартиеното издание); ISBN 978-619-245-113-4 (за електронното издание) [Nestorov, N. (2021) Ustoychivost na

balgarskia iznos 2008 – 2019 g., Izdatelstvo na BAN „Prof. Marin Drinov“, Sofia, ISBN 978-619-245-112-7 (za hartienoto izdanie); ISBN 978-619-245-113-4 (za elektronnoto izdanie)].

Русчева, Д., Грозданова, С. (2021) Устойчивост на осигуряването с продоволствие – специфика и последствия за продоволствената сигурност на страната, в: Сборник с доклади от юбилейна научно-практическа конференция „Агробизнесът и селските райони – икономика, иновации и растеж“, Икономически университет – Варна, Наука и икономика, Варна, ISBN 978-954-21-1088-0, 203-212 [Ruscheva, D., Grozdanova, S. (2021) Ustoychivost na osiguryavaneto s prodovolstvie – spetsifika i posledstvia za prodovolstvenata sigurnost na stranata, v: Sbornik s dokladi ot yubileyna nauchno-prakticheska konferentsia „Agrobiznesat i selskite rayoni – ikonomika, inovatsii i rastezh“, Ikonomicheski universitet – Varna, Nauka i ikonomika, Varna, ISBN 978-954-21-1088-0, 203-212].

Тотев С., Мочурова, М., Коцева-Тикова, М. (2021) Приобщаващо регионално развитие – социални, икономически и екологични измерения. – В Икономическа мисъл, 3/2021, 50 – 65 [Totev S., Mochurova, M., Kotseva-Tikova, M. (2021) Priobshtavashto regionalno razvitie – sotsialni, ikonomicheski i ekologichni izmerenia. – V Ikonomicheska misal, 3/2021, 50 – 65].

COM (2017). Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. The Future of Food and Farming. COM(2017) 713. Brussels: Publications Office of the European Union.

COM (2018a) Regulation of the European Parliament and of the Council on the financing, management and monitoring of the common agricultural policy and repealing Regulation.

COM (2018b). Towards a Performance. Monitoring and Evaluation. Framework for the CAP post-2020. DG Agriculture and Rural Development. European Commission.

COM (2018c) EU Budget: the Common Agricultural Policy after 2020 (2018). Retrieved from: https://ec.europa.eu/commission/news/eu-budget-common-agricultural-policy-after-2020-2018-jun-01_en

EEB (2018) Open Letter to EU Ministers of Agriculture; European Environmental Bureau. Retrieved from: http://www.birdlife.org/sites/default/files/attachments/letter_19_february_agriculture_council.pdf

IEEP (2018) Mottershead, D., Hart, K., Maréchal, A., Meed.th, S., Lorant, A., Bas-Defosse, F., Baldock, D., IEEP, J.-C. Bureau, Matthews, A. (2018). Research for AGRI Committee – Towards the CAP post 2020 – Appraisal of the EC Communication on ‘The Future of Food and Farming’ of 29 November 2017. European Parliament, Policy Department for Structural and Cohesion Policies, Brussels.

Dimitrova, A. (2022) Vegetable Production as a Part of Bulgarian Agriculture. – Economic Studies (Ikonomicheski Izsledvania), 31(8), 132 – 145.

Harizanova-Bartos, H., Stoyanova, Z., Harizanova-Metodieva, Ts. (2020) Rural development in Bulgaria: some factors and conditions for success, Scientific Papers Series Management, Economic Engineering in Agriculture and Rural Development, Vol. 20, Issue 1, 237 – 244, PRINT ISSN 2284-7995, E-ISSN 2285-3952